

Posudek oponenta disertační práce MgA. Hany Malaníkové

Autenticita ve světě médií.

Oponent: doc. Jan Hančil

Disertační práce Hany Malaníkové spojuje dva světy, které nejsou příliš komplementární: svět médií s jeho zrcadlením a vědomou či nevědomou sebezprezentací a nápodobou, a svět autorského herectví postavený na zkoumání autentického výrazu, který vzniká na základě tělového sebecitu jako osobnostní výraz či jako odpověď na výzvu toho druhého (rozuměj: partnera). Zakletý pojem autenticity se objevuje v obou světech, jak autorka postupně zjišťuje, v každém z nich znamená něco trochu odlišného.

Autorka se rozhodla popsat svou zkušenost z obou paralelních světů jako příběh. Tomu podřizuje styl disertační práce. Občas se drží hovorové dikce, koncovky na –u často nahrazují koncovky na –i, které bychom předpokládali u striktně vědeckého stylu. V práci jsou kromě citací odborné literatury využity i citace vlastních deníkových zápisů, záznamů z hodin dialogického jednání i dalších reflexí – například z autorčina pedagogického působení. Ty nejenže dodávají práci na autentičnosti, ale ukazují i na vzácnou metodičnost, s níž důsledně zapisovala své zážitky ze zkoušení dialogického jednání a dovedla je na roveň důkazního materiálu svého druhu. Znovu se tak ukazuje, že dobře vedený pracovní deník je relevantní a velmi účinný metodologický nástroj, který v takto zkušenostně orientovaném výzkumu může velmi pomoci ve zpřesňování formulací teoretických závěrů...

Pokud jde o strukturu práce, autorka nejprve provází čtenáře dějinami konceptu autenticity. Jde o velmi dobře formulovaný přehled vývoje uvažování o tomto pojmu, autorka provádí teoriemi s porozuměním, vyhýbá se komplikovaným formulacím, přitom je zřejmé, že velmi dobře ví, o čem píše. Cituje organicky, tak, aby citáty byly doložením uvedených tvrzení a jejich konkretizací. Její cit pro míru tak čtenáře uspokojuje – citátů se mu dostává v té míře, v jaké je potřebuje, aby prostřednictvím autorovy formulace nahlédl do způsobu myšlení, který byl předtím představen.

Nejprve si autorka klade otázku, jaký je charakter současného – mediálního světa, jeho markantní rysy. První – teoreticko-historická kapitola - ukazuje na dobrý výběr četby. Je zřejmé, že autorka našla vodítko a inspiraci v knize Charlese Taylora *Etika autenticity*. Taylor rozvíjí myšlenky amerického literárního historika Lionella

Trillinga (*Sincerity and Authenticity*, 1970). Autorka dále provází čtenáře historií konceptu autenticity: od Herdera a Kierkegaarda se přes Engelse dostává k autorům tzv. frankfurtské školy, Husserlově fenomenologii, Heideggerově existenciální ontologii (zprostředkované Miroslavem Petříčkem) až k simulované autenticitě a myšlenkám Jeana Baudrillarda, k Boorstinově pojmu pseudoudálosti a pojmu mediální události Johna B. Thompsona. Tento přehled myšlenkových konceptů uzavírá představa sociální konstrukce reality amerických sociologů Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna.

Odtud se autorka dostává ke konkrétnímu případu praktického zkoumání a ověřování autentické existence, jaký vidí v **dialogickém jednání**. V kontextu katedry autorské tvorby a pedagogiky není třeba se u této disciplíny dále zdržovat, stojí však za zmínku, že se Haně Malaníkové podařilo při reflexi zkušeností s dialogickým jednáním nahlédnout disciplínu osobitě, ukazuje to na poctivost, s níž dospívá ke svým závěrům.

Od dialogického jednání se autorka dostává k **herectví** jako takovému, k otázce, jak autenticky být na jevišti, co znamená autenticita v případě, že se vyjadřujeme prostřednictvím textu jiného autora modelujícího fiktivní literární subjekty. Od obligatorního zastavení u Stanislavského přechází k Declanu Donnellanovi, který doslovuje Stanislavského maximy současným pojmovým aparátem. Poté se autorka zastaví u autenticity hráče improvizovaného divadla a zakončí svůj exkurs Gadamerovým výstižným citátem, že *„Veškeré hraní spočívá v tom, že jsme hráni.“* Poměrně velký prostor věnuje Malaníková kolokviu o osobnostním herectví, které přineslo některé zajímavé pohledy na fenomén jevištní existence. V závěru tohoto oddílu Malaníková píše: *„Pojmu autorské či osobnostní herectví rozumím především jako specifickému způsobu vztahování se k herecké situaci (obecně k jednání ve veřejné situaci), který klade důraz na hledání a rozvíjení osobních témat, autorskou interpretaci a soulad mezi osobností herce a člověka.“* Pojem „herecká situace“ je zajímavý; může poskytnout zajímavé východisko k hovorům o autenticitě ve veřejném (tedy rovněž mediálním) prostoru.

Od těchto úvah se autorka vydává k samotnému jádru věci – do jaké míry je v mediálním prostoru autenticita vůbec možná? A pokud ano, tak za jakých podmínek? Do jaké míry hrají při této zkušenosti roli spíše technické dovednosti, schopnost soustředění, či vůbec persona ve smyslu společenské masky?

Zvláštní je, že autorka jakoby v tuto chvíli cítila potřebu se znovu občerstvit ve studánce teorie, se vrací k některým teoretickým východiskům – je to zejména koncept teatrality vycházející z Jevrejnova. Odtud směřuje volným krokem ke Kotteho pojetí divadla jako procesuality (scénické procesy) a jeho konceptu kategorie ne-divadla jako anti-teatrality. Zmiňuje odlišnost o Vyskočilova Ne-divadla jako zvláštního případu divadelní formy v kontextu alternativních divadelních trendů.

Autorka dále zmiňuje pojetí role v různých teoretických systémech (Marx, Meade, Goffman, Dahrendorf) a pokračuje ke specificky k mediálním tématům. Osobně za zvláště inspirativní pokládám pasáže věnované mediované intimitě, parasociální interakci, fenoménu „vzdálených druhých“ a dále se věnuje „televizní a divadelní auře“, tedy tomu, co se obvykle označuje jako charisma, presence, bytostná přítomnost, prezentnost atd.

Od těchto témat spojených s hereckou potažmo mediální existencí se autorka dostává k mediální kompetenci, hybridním žánrům zajímavým možná právě tím, že znejistují roli performerů a svědka/aktéra, žánrům, ve kterých televize v jakési sebezáchovné křeči kanibalizuje samu sebe. Autorka se také zamýšlí nad úlohou současné mediální postprodukce, kde se „záznamy skutečnosti a inscenované záznamy prolínají, prostupují anebo přímo zastupují.“

Poslední a velmi podstatný oddíl práce tvoří reflexe vlastní zkušenosti moderátorky kulturních pořadů. Zde se opírá zejména o Marshalla McLuhana a Eriku Fischer Lichte. Věřím, že právě výzkumný záměr pomohl autorce překonat dosti tristní zkušenosti vznikající ze střetu tvořivého individua s běžnou realitou televizního výroby. Na druhou stranu autorka přiznává i svůj podíl na tomto zmatku. Jistou neochotou k identifikaci s rolí, kterou měla vykonávat, se dostávala do neřešitelných konfliktů. Dále popisuje specifické sociokulturní postavení moderátora právě v české republice a uvědomuje si, že tyto představy a očekávání publika jsou diametrálně odlišné od naladění publika při improvizaci nebo dialogickém jednání. Celý svár individuality a nároků této společenské-profesní role je výstižně shrnut v citátu z Marshalla McLuhana, jenž slouží jako motto práce. *„Člověk příliš osobního vzezření vyvolává v televizi velice špatný dojem, zatímco ten, kdo vypadá jako starý rolník nebo jako zničené individuum, působí v televizi dobře.“*

Po těchto úvahách se autorka dostává ke svému vlastnímu televiznímu příběhu. Jak již bylo naznačeno, jde o příběh zápasu s pravidly hry, které televize znovu a znovu

nastoluje, díky nimž vstřebává to, co s jejím specifickým prostředím souzní a odvrhuje to, co vnímá jako cizí. Pokud jde o autenticitu projevu, autorka píše: „Čím dál častěji jsem totiž narážela na překážky limitující autentický projev, které jsou dány nejen technologií, ale i filosofií tohoto média – na limity, které podle mého soudu nelze překročit, aniž by se od základu změnilo médium jako takové.“

Zpočátku měla Hana Malaníková „...tendence příliš lpět na spojení autorství a autenticity. Osvobodila jsem se až v okamžiku, kdy jsem přijala svou situaci jako herecký úkol, přestala se snažit být moderátorkou a začala hledat a zkoušet, jak propůjčit své roli pravdivost a věrohodnost.“

V závěru reflektuje svou anabázi a shrnuje svou zkušenost parafrází Charlese Taylora (kap. 1.3.). „Jde o to, stát se autorem vlastního života: zůstat věrný sám sobě, svým jedinečným možnostem i danostem, nezradit své téma“.

Haně Malaníkové se podařilo osobitým, a věrohodným způsobem integrovat prožitou televizní zkušenost do tématu své práce (zadaného dlouho před ní), velmi poctivě ji reflektovat a co víc, popsat čtivým stylem, který naplňuje požadavky na odborný text a přitom v mnoha pasážích zůstává neformální. Vyhýbá se křečovitě snaze o objektivaci osobní a živé matérie, ale udržuje dialogický vztah mezi teorií a praxí, mezi zobecněným a osobním.

Přes převahu osobního tónu v závěru práce pokládám autorčin příběh za velmi dobře napsaný. Práce je dobře členěná, svědomitě zpracovaná a přiměřeně rozsáhlá. Práce přináší nové poznatky a hlavně nové osobité pohledy na studovanou problematiku. Disertační práci považuji za velmi zdařilou a doporučuji k obhajobě.

Otázka: *kdyby autorka znovu dostala příležitost v práci v televizi, jaká zkušenost by jí nejvíce pomohla dosáhnout autentického mediálního projevu. Na čem by stavěla?*

